

DOUGLAS C. KIMMEL & IRVING B. WEINER: *Adolescence: A developmental transition*. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1995, ss.620

Książka pt. *Adolescence: A developmental transition* Douglasa C. Kimmela i Irvinga B. Weinerja stanowi kompendium wiedzy na temat okresu dorastania. Jest to podręcznik napisany przez dwóch profesorów amerykańskich. Kimmel jest profesorem City College of the City University of New York i zajmuje się psychologią rozwojową w szerokim ujęciu, w tym rozwojem osób dorosłych i starszych. Weiner pracuje na Uniwersytecie Południowej Florydy. Jest wybitnym znawcą zagadnień dotyczących nastolatków, autorytetem w dziedzinie badań nad młodzieżą oraz specjalistą od zaburzeń funkcjonowania i zachowania charakterystycznych dla adolescencji. W 1977 roku została wydana w Polsce jego książka zatytułowana: *Zaburzenia psychiczne w wieku dorastania*.

Adolescencja jest podręcznikiem ujmującym okres dorastania wszechstronnie, zarówno od strony dojrzewania biologicznego, jak i transformacji psychologicznych oraz zagrożeń i zaburzeń występujących w tym wieku. Jego celem jest przedstawienie czytelnikowi dotychczasowej wiedzy na temat rozwoju nastolatków, sposobów rozumienia zachowania dorastających oraz doświadczeń będących ich udziałem i ich otoczenia.

Jednostkowe, interpersonalne i społeczne procesy dotyczące wieku dorastania są prezentowane w ramach różnorodnych ujęć teoretycznych i dyskutowane na bazie aktualnych badań empirycznych. Najbardziej interesujące badania są opisywane szczegółowo wraz z alternatywnymi interpretacjami. Równocześnie autorzy starają się ukazać granice współczesnej wiedzy i wskazać obszary wymagające dalszych badań.

Książka składa się z 13 rozdziałów, które są podporządkowane podstawowemu założeniu przyjętemu przez autorów, że dorastanie jest okresem przejściowym w rozwoju człowieka od dzieciństwa do dorosłości. W rozdziale 1 Kimmel i Weiner uzasadniają swoje stanowisko. Rozważają także zagadnienie, kiedy się rozpoczyna a kiedy kończy okres dorastania oraz jak jest ujmowany w innych kulturach i na przestrzeni historii. Zdaniem autorów najbardziej wartościowym ujęciem adole-

scencji jest ujęcie dialektyczne. W rozdziale tym przedstawiają podstawowe zadania rozwojowe, przed którymi stoi młody człowiek oraz opisują metody stosowane we współczesnych badaniach nad młodzieżą.

Rozdział 2 zawiera ogólną prezentację biologicznego modelu dojrzewania. Charakteryzuje ogólne prawidłowości poznawczego i intelektualnego rozwoju. Ponadto w myśl zasad dialektyki, rozwój osoby dorastającej jest ukazany na szerszym tle, jako wzajemne oddziaływanie jednostki oraz czynników środowiskowych, fizycznych i społecznych. W dalszej części tego rozdziału mamy możliwość zapoznać się z głównymi nurtami, teoriami i koncepcjami rozwoju osobowości w wieku dorastania, w tym z podejściem interakcyjnym, które stanowi równocześnie ramy dla dalszych rozdziałów książki.

Rozdział 3 poświęcony jest rozwojowi biologicznemu dorastającego i osiągnięciu przez niego dojrzałości płciowej. Rozważane są zarówno uwarunkowania endokrynologiczne, jak i istota zmian fizycznych oraz psychologiczna reakcja na zaistniałe przemiany.

Rozdział 4 dotyczy rozwoju poznawczego. Przedstawione zostały różne modele rozwoju poznawczego w okresie dorastania, jak np. teoria przetwarzania informacji czy teoria Piageta oraz szczegółowy opis umiejętności i zdolności myślenia, które występują i są charakterystyczne dla okresu młodości i prowadzą do osiągnięcia dojrzałości myślenia.

Natomiast rozdział 5 poświęcony jest dojrzałości społecznej nastolatków, z którą łączy się nierozzerwalnie rozwój moralny. W okresie dorastania dokonuje się wiele istotnych zmian w relacjach interpersonalnych. Zjawisko to jest spowodowane zarówno zmianami w spostrzeganiu innych osób, jak i siebie, z jednej strony, z drugiej zaś – pełnieniem coraz bardziej zróżnicowanych ról społecznych.

W rozdziale 6 przedstawione są, na bazie psychologii ekologicznej, wzajemne powiązania i wpływy występujące pomiędzy młodym człowiekiem a innymi, zewnętrznymi czynnikami, które uwzględnia w swojej koncepcji Riegel. Należą do nich: czynniki demograficzne, specyfika szkoły i pracy, wpływ mediów i środowiska kulturowego. Autorzy nieco miejsca poświęcają również dzieciom imigrantów i specyfice sytuacji w jakiej się znajdują.

Rozdział 7 dotyczy relacji w rodzinie. W momencie, gdy dziecko zaczyna dorastać obserwujemy określone zmiany w rodzinie jako systemie. Zmieniają się relacje pomiędzy rodzicami a dziećmi; rodzice wkraczają równocześnie w kolejną

fazę swego życia – te i inne czynniki wpływają na funkcjonowanie rodziny jako całości i na młodego człowieka, który w niej wzrasta. Autorzy zajmują się ponadto zagadnieniem wpływu rodziny nietradycyjnej, różnicy pokoleniowej i dążenia do autonomii na kształtowanie psychiki i osobowości młodego człowieka.

W rozdziale 8 analizowane są relacje z rówieśnikami, oddziaływanie grupy rówieśniczej, kształtowanie się kontaktów pomiędzy dziewczętami i chłopcami oraz problem samotności i nieśmiałości nastolatków. Jest tutaj scharakteryzowany społeczny świat nastolatka.

Kolejny, 9 rozdział poświęcony jest rozwojowi seksualności i relacji uczuciowych na podłożu erotycznym oraz takim zjawiskom, jak: masturbacja, homoseksualizm, antykoncepcja, ciąża i choroby weneryczne. Autorzy podejmują nie tylko problem rozwoju erotycznego młodzieży, ale także niekorzystnych zjawisk, jakie mogą mu towarzyszyć. Wielostronnie rozważają konsekwencje (nie brane pod uwagę skutki uboczne) aktywności młodzieży w tym zakresie.

W rozdziale 10 autorzy podejmują problem formowania się poczucia tożsamości jako efektu osiągnięcia fizycznej, psychicznej i społecznej dojrzałości. Dyskutują także, w jaki sposób formowanie poczucia tożsamości wiąże się z identyfikacją z własną płcią, z faktem przynależności do określonej grupy etnicznej lub społecznej, z wyborem zawodu oraz z normatywnymi wzorcami rozwoju młodego człowieka.

Rozdział 11 koncentruje się na problemach z dostosowaniem się do szkoły i społeczeństwa. Zdaniem Kimmela i Weinerja najczęściej spotykanymi kategoriami problemów i zarazem najistotniejszymi są niedostateczne osiągnięcia edukacyjne uczniów w stosunku do ich możliwości oraz przestępczość.

W rozdziale 12 opisane są także inne pułapki i zagrożenia wieku dorastania wymagające interwencji i pomocy ze strony innych osób, jak np.: narkomania, ucieczki z domu, próby samobójcze, chronicznie obniżony nastrój lub samopoczucie itp. Przedstawione są także możliwości i sposoby udzielania pomocy młodzieży z takimi problemami, działania profilaktyczne i przykłady leczenia stosowane w takich przypadkach. W rozdziale tym poruszone są również problemy kontaktu z umiarem i z osobą umierającą.

Ostatni, 13 rozdział poświęcony jest trzem, najczęściej występującym w wieku dorastania, zaburzeniom psychicznym: schizofrenii, zaburzeniom afektywnym oraz zaburzeniom jedzenia. Autorzy prezentują badania mające na celu wyjaśnienie przy-

czyn i uwarunkowań tego typu zaburzeń oraz sposoby ich leczenia. Na zakończenie podejmują zagadnienie współpracy i współdziałania z młodymi ludźmi, aby pomóc im jak najłagodniej przejść przez ten trudny okres we własnym rozwoju i aby pomóc im ustrzec się przed czyhającymi na nich niebezpieczeństwami.

Książka Kimmela i Weinera ma bardzo przejrzystą strukturę, każdy rozdział rozpoczyna się szczegółowym planem treści, a kończy podsumowaniem w postaci najważniejszych wniosków. Rozdziały kończy ponadto lista kluczowych słów oraz pytań i problemów do dyskusji.

Dla wzbogacenia treści umieszczone zostały również wypowiedzi (zebrane podczas około 2-godzinnych wywiadów) młodych ludzi korespondujące z treścią danego rozdziału. Stanowią one, jak piszą we wstępie autorzy, pomost pomiędzy teoretycznym ujęciem a realnym życiem człowieka. Książka jest ponadto ilustrowana krótkimi notkami biograficznymi osób, które przyczyniły się do rozwoju wiedzy o adolescencji (Freud, Piaget, Erikson, Sullivan) oraz współczesnych badaczy zajmujących się tą problematyką. Zawiera również indeks rzeczowy i bogatą bibliografię.

Niniejsza praca jest podręcznikiem dla studentów psychologii, pedagogiki, może być wykorzystana jako źródło rzetelnej wiedzy przez osoby pracujące z młodzieżą, rodziców i pedagogów.

Podjmując się próby oceny książki Kimmela i Weinera należy przede wszystkim stwierdzić, że nie stanowi ona oryginalnego ujęcia stadium dorastania. Jest jednak niewątpliwie podsumowaniem wiedzy na temat tego okresu w rozwoju człowieka. Zawiera odniesienia do najnowszych badań (z 1993 r.). W tym miejscu należy podkreślić jej walory dydaktyczne: bogactwo treści, odniesienia do różnorodnych koncepcji teoretycznych, a przy tym przyjęcie własnych, jasno sformułowanych założeń.

Niewątpliwą zaletą tej książki jest jej struktura, na przykład podsumowania rozdziałów, pytania i problemy do dyskusji, słowa klucze, indeks rzeczowy. Reasumując, wydaje się, że książka ta mogłaby być cenną pozycją nie tylko dla profesjonalistów, ale także dla rodziców dzieci w wieku dorastania. Jest napisana w sposób komunikatywny. Prezentuje dokonania współczesnej psychologii i medycyny na temat młodzieży. Podtrzymuje pewne obiegowe opinie na jej temat, o ile znajdują potwierdzenie w naukowych badaniach. Wzbogaca je równocześnie o

całe obszary wiedzy na temat różnorodności i skomplikowania procesów i mechanizmów stadium dorastania, które stanowi przejście od dzieciństwa do wieku dojrzałego.

Grażyna Katra